יו"ד כסלו

א. די קביעות פון יו"ד כסלו — דער חג הגאולה פון כ"ק אדמו"ר האמצעי[1] — קומט אויס בכמה שנים אין דער וואָך פון פרשת ויצא[2] (ולפעמים — כבקבי־עות שנה זו•[2] — בש"פ ויצא עצמה). וע"פ דברי השל"ה הידועים[3] (אז די „מועדים של כל השנה . . בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן") איז מובן, אז די גאולה פון מיטעלן רבי'ן — קען מען אפלערנען בענינה פון דער היינטיקער סדרה, אדער נאָך מער — זי איז מרומז אין דער סדרה[4].

דער תוכן כללי פון פרשת ויצא איז — גלות וגאולה: די סדרה הויבט זיך אָן מיט דער ירידה פון יעקב אין גלות[5] — „ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", די יציאה פון א"י קיין חו"ל, און אין חו"ל גופא — „חרנה", אין „חרון אף של מקום"[6], און נאָכמער — צו לבן הארמי, ביז עבוד עבדתיך[7]; ובסיום הסדרה ווערט דערציילט וועגן דער „גאולה" פון דעם גלות[8] — ווי יעקב האָט זיך געראַטעוועט פון לבן הארמי און „הלך לדרכו"[9] — אויפן וועג קיין א"י[10].

און די שייכות מיוחדת מיט דער גאולה פון מיטעלן רבי'ן — יש לומר:

איינע פון די בקשות פון יעקב גייענ־דיק קיין חרן איז געווען „ושבתי בשלום אל בית אבי"[11], וואָס די הדגשה אין דעם איז אז (נוסף לזה אז ער זאָל זיך אומ־קערן גאָנצערהייט[12] לבית אביו, איז אויך) דער אופן פון דעם אומקערן זיך זאָל זיין „בשלום" — באופן של שלום ומנוחה[13]. און ווי ס'איז געווען בפועל,

---

1) בשנת תקפ"ז.

ולהעיר, שגם יום ההולדת (בשנת תקל"ד) ויום ההילולא שלו (בשנת תקפ"ח) — ט' כסלו — חל ברוב השנים בשבוע דפ' ויצא (וכפי שהי' בשנת ההולדת ושנת ההילולא עצמן שחל (בשתיהן) ביום ד' לפ' ויצא).

2) וגם כשחל בפ' וישלח (כבשנת הגאולה עצמה — שחל בא' דפ' וישלח••) — מתברך הוא מש"פ ויצא. ולהעיר, שלפי המסורת בבית הרב (הובאה בהוספה לס' בד קודש ע' 22 בהערה), בשורת הגאולה באה בשבת (פ' ויצא) ט' כסלו.

•2) תשמ"ו.

3) ר"פ וישב. ושם, שכ"ה גם ב„מועדי דרבנן".

4) להעיר ממחז"ל (תענית כט, א) שמגלגלין זכות ליום זכאי. וראה לקו"ש ח"ה ע' 129 ואילך. ח"ט ע' 99.

5) ראה זהר ריש פרשתנו (קמז, א). ב"ר פס"ח, יג. וראה לקו"ש חט"ו ע' 245. וש"נ. לעיל ס"ע 153.

•) כ"ה מסורת בית הרב (ראה רשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר במבוא לס' בד קודש). ובבית רבי (ח"ב ספ"ד בהערה) — שנת תקפ"ו. וראה שיחת יו"ד כסלו תשי"א בתחילתה.

••) כ"ה לפי שתי הנוסחאות שבשוה"ג להערה הקודמת.

6) רש"י ס"פ נח.

7) ראה פרשתנו ל, כו. כט. לא, ו. מא.

8) וכן מסופר ע"ד העלי' שנעשית ע"י הירידה בגלות — „ויפרוץ האיש מאד מאד" (פרשתנו ל, מג) שאת כל זה לקח יעקב עמו „לבוא אל יצחק אביו ארצה כנען" (לא, יח). וראה בארוכה לקו"ש שם (ע' 244 ואילך) הביאור בעבודה רוחנית.

9) לב, ב.

10) כפרש"י שם: מלאכים של א"י כו' לוותו לארץ. ובראב"ם שם שמחנים היא בא"י. וראה השקו"ט ברמב"ן ומפרשי רש"י שם. לעיל ע' 150 הערה 4.

11) כח, כא.

12) כפרש"י „שלם מן החטא כו'". וראה רש"י וישלח לג, יח: שלם בגופו כו' בממונו כו' בתורתו כו' (משבת לג, סע"ב. ועוד). לקמן ע' 168 ואילך.

13) להעיר מב"ר פרשתנו (פע"ג, ג. מדרש תהלים נה, יט) „פדה בשלום נפשי . . זה יעקב" — ראה לקמן בפנים בפירוש „פדה בשלום נפשי".

אז כאטש לבן האט אים נאכגעיאגט מיט ניט קיין גוטע כוונות — און ווי ער אליין האט אים געזאגט „יש לא־ל ידי לעשות עמכם רע"[14] — איז עס אבער אדורך אינגאנצן בשלום (אן קיין מלחמה כו').

און דאס איז די שייכות צו גאולת כ"ק אדמו"ר האמצעי — וועלכע איז געווען עד"ז, כידוע, אז זיין גאולה איז געווען פארבונדן מיט(ן פסוק[15]) „פדה בשלום נפשי" (ובפרט לויט ווי עס ווערט דער־ציילט — בסיפורי חסידים[16], אז די בשורת הגאולה איז געווען „כשאמר תלים[17] פסוק פדה בשלום נפשי") — וואס דער פירוש אין „פדה בשלום נפשי" איז[18], אז (עס טוט זיך אויף ניט נאר א פדי' פונעם אויב, נאר אויך אז) דער אופן הפדי' איז „בדרך שלום בלא מלחמה כלל" — ע"ד „ושבתי בשלום".

ב. און אע"פ אז די גאולה פון אלטן רבי'ן איז מודגש איר פארבונד מיט'ן אמירת הפסוק „פדה בשלום נפשי" — ווי דער אלטער רבי שרייבט במכתבו הידוע[19] „וכשקריתי בספר תהלים בפ־סוק פדה בשלום נפשי . . יצאתי בשלום" —

געפינט מען אבער אז די שייכות פון דעם פסוק „פדה בשלום נפשי" צו יו"ד כסלו (יום גאולת אדמו"ר האמצעי) איז — בענין עיקרי — אין א שטארקערן אופן ווי צום טאג פון י"ט כסלו (יום גאולת אדמו"ר הזקן):

ס'איז ידוע דער סיפור וביאור פון כ"ק מו"ח אדמו"ר[20], אז דאס וואס דער אלטער רבי בעת גאולתו געזאגט דעם פסוק „פדה בשלום נפשי" (כאטש דער פסוק געפינט זיך ניט אינעם שיעור תהלים פון י"ט בחודש) — איז געווען דערפאר וואס במשך ימי המאסר האט דער אלטער רבי מוסיף געווען באמירת תהלים (געזאגט תהלים „בשופי"), דהיי־נו (אויך) די שיעורי תהלים ווי ער איז נחלק לימי השבוע. און וויבאלד י"ט כסלו איז דעמאלט געווען ביום השלישי בשבוע, האט ער דעמאלט געזאגט דעם מזמור נה דתהלים (וואס געהערט צום שיעור פון יום שלישי בשבוע).

קומט לפ"ז אויס, אז באופן גלוי (ובאמירה) איז די שייכות פון „פדה בשלום נפשי" צו גאולת אדמו"ר הזקן (א) נאר אין די יארן וועו י"ט כסלו איז חל ביום שלישי בשבוע; און (ב) אויך דעמאלט איז עס דוקא ביי די וועלכע זאגן תהלים „בשופי", אבער ניט ביי כאו"א (וואס ביי זיי איז די שייכות בלויז במחשבה[21], מצד תוכן הענין[22]).

משא"כ די שייכות פון „פדה בשלום נפשי" צו יו"ד כסלו איז באופן אז דאס ווערט געזאגט אינעם יום הגאולה דורך יעדן איינעם ובכל שנה ושנה, ווייל דער פסוק „פדה בשלום נפשי" איז אין דעם שיעור תהלים פון יום יו"ד בחודש

14) פרשתנו לא, כט.
15) תהלים נה, יט.
16) בית רבי ח"ב ספ"ה בהערה. אבל ראה לעיל הערה 2.
17) כפי שנחלק לימי החודש. וראה לקמן סעיף ב.
18) מאמרי אדה"ז — הקצרים (ע' רטז). ובארוכה ד"ה פדה בשלום לבעל הגאולה (בס' שע"ת ח"א) פי"א. ובכ"מ. וראה לקמן ע' 196.
19) נדפס בבית רבי ח"א פי"ח. אגרות קודש שלו סי' לח (וש"נ).
20) במכתבו (קובץ מכתבים שבסו"ס תהלים אהל י"י ע' 14 (200) ואילך. אגרות קודש שלו ח"ג ע' תעג ואילך. וש"נ).
21) או ע"י ניגון (ששייך יותר לענין המחשבה — קולמוס הלב (ראה לקו"ד ח"ג תקי, סע"ב. ועוד)).
22) ראה לקמן סעיף ג.

[בהתאם מיט דער תקנה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר[23] אז אלע זאלן יעדן טאג זאגן דעם שיעור תהלים ווי ער איז איינגע־ טיילט לויט די ימי החודש, און האט דערביי מדגיש געווען[24] אז דאס איז אן ענין השווה לכל נפש].

און דאס גופא באווייזט, אז דער תוכן פון „פדה בשלום נפשי" איז (באיזה ענין עיקרי) אויף א מער גלוידיקן אופן בגאולת אדמו"ר האמצעי ווי בשייכות צו גאולת אדמו"ר הזקן.

ג. וועט דאס ווערן פארשטאנדיק לויטן ביאור השייכות פון „פדה בשלום נפשי" צו דער גאולה פון אלטן רבי'ן און פון מיטעלן רבי'ן:

אין „פדה בשלום נפשי" איז דא, כנ"ל, א טאפלטער אויפטו: די עצם פדי' פונעם אויב, און דאס וואס דער אופן הפדי' איז בדרך שלום.

די צוויי אופני פדי' — פדי' בדרך מלחמה און פדי' בדרך שלום — זיינען פארן איז ענין התורה. ובכללות — איז דאס דער חילוק צווישן נגלה דתורה און פנימיות התורה:

פנימיות התורה איז „אילנא דחיי דלית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת"[25]; משא"כ נגלה דתורה, וואס אין איר איז פארן ריבוי שקו"ט, קשיא ורמינהו כו' — איז בדוגמא פון פדי' בדרך מלחמה („מלחמתה של תורה"[26]): כדי צו ארויס־ קריגן דעם אור ההלכה והמסקנא של תורה דארף מען מלחמה האבן מיט דעם העלם והסתר[27] פון די קשיות ושקו"ט כו'.

ס'איז ע"ד ווי מען געפינט אין נגלה דתורה גופא דעם חילוק צווישן תלמוד בבלי און תלמוד ירושלמי[28]: אויף תל־ מוד בבלי שטייט[29] „במחשכים הושיב־ ני", ווייל די עניני התורה קומען דארט אין אן אופן, אז ביז מ'דערגרייכט צו דער קלארקייט פון אן ענין, צו דער מסקנא, דארף מען דורכגיין שקו"ט קושיות וכו' („במחשכים"): משא"כ אין תלמוד ירושלמי זיינען ניטא אזויפיל קושיות ושקו"ט, דארטן זיינען די עניני התורה מלכתחילה אין א (מער) ליכטי־ קערן אופן, אזוי אז מען קומט שנעלער צו דער מסקנא.

אבער אעפ"כ, וויבאלד אז אויך תל־ מוד ירושלמי איז נגלה דתורה, וואו עס רעדט זיך ווען ענין העולם („אילנא דטוב ורע"[25]), וועלכע פארשטעלן אויפן אמת פון תורה, דעריבער איז אויך אין תלמוד ירושלמי פארן דער פארשטעל פון — עכ"פ קצת — קושיות כו'.

משא"כ אין פנימיות התורה, איז „לית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת" — ווייל אין פנימיות התורה רעדט זיך בגלוי

---

23) וגם לפני תקנה זו — מובן בפשטות, שאמירת תהלים כפי שנחלק לימי החודש שייכת יותר לכאו"א — מאמירתו כפי שנחלק לימי השבוע.

24) ראה קובץ מכתבים הנ"ל (ע' 5 (191) ואילך: ע' 24 (210)). אגרות קודש שלו ח"ב ע' פא: ע' תקכג ואילך (ובהנסמן בריש האגרות שם). ובכ"מ.

25) ר"ע"מ נשא (קכד, ב), הובא ונתבאר באגה"ק סכ"ו.

26) ל' חז"ל — מגילה טו, ב (וש"נ). חגיגה יד, א. ועוד.

27) ראה ר"ע"מ שם: קשיא מסטרא דרע . . מחלוקת מרוח הטומאה. וראה אגה"ק שם (קמד, ב ואילך).

28) בהבא לקמן — ראה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. ד"ה אמר רבא תש"ח פי"א. ובכ"מ. ולהעיר ממחז"ל (סנהדרין כד, א) ת"ח שבא"י שמנעימין זל"ז בהלכה כו' ת"ח שבבבל שמחבלים זל"ז כו': נוחין כו' מרורין כו'.

29) איכה ג, ו. סנהדרין שם.

וועגן ג־טלעכקייט און ענינים רוחניים וועלכע זיינען איך בגלוי[30] העכער פון העלם והסתר העולם, ולכן האבן דאָרט קושיות וכו' קיין אָרט ניט — ס'איז אַ פדי' בדרך שלום, „פדה בשלום נפשי"[31].

און דאָס איז דער קשר פון גאולת אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי מיט אמירת הפסוק „פדה בשלום נפשי" — ווייל זייער גאולה איז געווען (ניט נאָר אַ גאולה פרטית, נאָר) אַ גאולה כללית, און פון תורה, גאולה פון תורת החסידות, פנימיות התורה, וואָס ענינה איז (כנ"ל) דער „פדה בשלום" אין תורה עצמה.

ד. עס איז ידוע[32] אַז כללות הגילוי פון תורת החסידות איז געווען אין אַן אופן מסודר — בהתאם ווי דער סדר התגלות פון אַ שכל חדש, אַז פריער ווערט נתגלה נקודת השכל (חכמה), די נקודה כללית וואָס איז העכער פון פרטים, און דערנאָך קומט די נקודה אַראָפּ אין בינה, אין הבנה והשגה, אַז דער דבר שכל ווערט פאַרשטאַנדיק מיט אַלע זיינע פרטים.

און ווי מען געפינט אין סדר ההתגלות פון נגלה דתורה: פריער קומט „משנה" וועלכע איז „דבר קצר וכולל ענינים רבים"[33], און ערשט שפעטער השקו"ט במשנה (ליגמור ואח"כ ליסבור[34]) און אויך בפשטות — דורות (התנאים ו)המשנה ואח"כ די שפעטער־דיקע דורות ד(האמוראים וד)הגמרא, וואו די „קוצר מילי"[33] פון דער משנה ווערן נתפרש ונתבאר בהרחבה ובאריכות.

ועד"ז איז עס אין דעם סדר הגילוי פון תורת החסידות פריער דורך דעם אַלטן רבי'ן און דערנאָך דורך דעם מיטעלן רבי'ן:

דער אַלטער רבי האָט מגלה געווען די ענינים פון חסידות אין אַן אופן ווי זייערע פרטים כו' זיינען (נאָר) כלול אין אַ נקודה — דרגת החכמה פון תורת החסידות; און דער מיטעלער רבי האָט זיי אַרויסגעבראַכט בביאור רחב, מיט דער התפשטות פון אורך ורוחב דבינה. און ווי מ'זעט עס אין זיינע מאמרי חסידות, אַז אין זיי איז פאַראַן אַן אריכות מיט ריבוי ביאורים כו'.

און דורך דעם וואָס דער מיטעלער רבי האָט מגלה געווען די ענינים פון חסידות אין דער התפשטות והתרחבות פון בינה, הבנה והשגה — זיינען די ענינים פון תורת החסידות אַראָפּגעטראָגן געווארן אין אַן אופן אַז יעדער דער זאָל זיי קענען (נאָך מער) תופס ומשיג זיין בשכלו[35].

[בדוגמת דעם חילוק כללי צווישן חכמה און בינה ביי אַן אדם: אין חכמה ווערט „גענומען" די נקודה כללית של השכל, וועלכע איז העכער פון קענען נתפס ווערן אין כלי ההשגה וההבנה.

---

30) כי התורה בכלל — קדמה אלפיים שנה לעולם (ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד ושי"צ. זח"ב מט, א) — לעולם כפי שנברא על מילואו ואפילו לג"ע שבו.

31) ראה גם סד"ה פדה בשלום העת"ר (בהמשך תער"ב ח"ב) ושנת עזר"ת.

32) בהבא לקמן — ראה בלקו"ש שבהערה 4 (ובהנסמן שם). ועייג"כ לקוטי לוי"צ — אגרות (ס"ע שלג ואילך).

33) ל' הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ (רד"ה אחרי כן ראה להסתפק).

34) שבת סג, א.

35) וי"ל שלכן עסק וביותר בהדפסת ספרי חסידות, ובאופן שיגיעו לכאו"א בנקל כו', ועד שהשתדל להדפיסם באופן שגם עניים יוכלו לקנותם (ראה אגרות קודש שלו — קונטרס המילואים (קה"ת תשמ"א) ע' יג ואילך. ח"ב ע' פא ואילך).

דוקא בשעת ער טראָגט אַראָפּ די נקודת השכל אין „בינה", וואָס ענינה איז צו פֿאַנאַנדערקלייבן דעם שכל לפרטיו, דבר דבור על אופניו, קען דער אדם תופס זיין דעם דבר מושכל און עס ווערט ביי אים פֿאַראייניצט מיט די כלי השגה].

און דאָס איז דער טעם פֿאַרוואָס (בהדגשה איז) דוקא גאולת אדמו"ר האמצעי איז פֿאַרבונדן מיט אמירת „פדה בשלום" ע"י כאו"א (כנ"ל) — ווייל אין דעם זאָגט זיך אַרויס דער חידוש פון גילוי תורת החסידות דורכן מיטעלן רביז"ן (לגבי דעם גילוי דורכן אַלטן רביז"ן), וואָס ער האָט מגלה געווען תורת החסידות (שענינה — „פדה בשלום" שבתורה) אין אן אופן אז עס קען באַנומען ווערן אין דער הבנה והשגה של כאו"א.

ה. וי"ל אַ טיפערער ענין אין דעם:

דאָס וואָס דער ענין פון „פדה בשלום נפשי" שטייט אין אַ מער גלוי'דיקן אופן בשייכות צו גאולת אדמו"ר האמצעי — איז ווייל דערמיט האָט זיך אויפגעטאָן אַ נאַך העכערע שלימות אין דעם ענין פון „פדה בשלום"[36]. דער חילוק איז ניט נאַר אויף וויפל דער ענין (פדה בשלום) שטייט בהתגלות (צי בלויז בדרך נקודה כללית, אַדער אויך בהתפשטות ביז עס קומט אַן לכאו"א), נאַר ס'איז אַ חילוק אין דעם אופן (ואיכות) השלום.

און אויך דער ענין איז נרמז אין פרשת ויצא — אין דעם אויבנדער־מאַנטן פסוק „ושבתי בשלום אל בית אבי":

דער אַלטער רבי איז מבאר אין תורה אור[37], אַז „ושבתי בשלום" מיינט — „ב' שלום", אַז עס זיינען פֿאַראַן צוויי אופּנים אין שלום: „שלום מלמעלה למטה" (דער שלום קומט מצד דעם „מעלה") און „שלום מלמטה למעלה" (אַז דער שלום קומט מצד דעם „מטה"). און „ושבתי בשלום אל בית אבי" מיינט, אַז יעקב האָט מתפלל געווען אַז עס זאָלן ביי אים זיין ביידע אופני שלום, דער „שלום מלמעלה למטה" און „שלום מלמטה למעלה"[38].

[און ווי ס'איז דערנאָך געווען בפועל, אַז דער „שלום" צווישן אים מיט לבן האָט זיך אָפּגעטאָן ניט נאָר בדרך „מלמעלה למטה" — „ויבא אלקים אל לבן גו' השמר לך גו'"[39] (מצד דעם אויבערשטן), נאָר אויך בדרך „מלמטה למעלה" — מצד לבן'ען גופא, אַ כריתת ברית ושלום, אַז ער (מעצמו) האָט געזאָגט[40] „לכה נכרתה ברית אני ואתה גו"].

ועד"ז יש לומר בענינו, אַז דאָס איז דער אויפטו פון גאולת אדמו"ר האמצעי (וואָס איז פֿאַרבונדן מיט גילוי החסידות באופן של „בינה") לגבי גאולת אדמו"ר הזקן: אינעם ענין פון „פדה בשלום"

---

36) ולהעיר, שבדרך כלל הי' מאסרו של אדמו"ר האמצעי קל יותר מאשר מאסרו של אדה"ז (שיחת י' כסלו תש"א (ס"ע 50 ואילך). וראה ס' תולדות אדמו"ר האמצעי (קה"ת תשל"ג ושלאח"ז) פ"ח).

37) פרשתנו כא, סע"ג ואילך. שם כב, ג. וראה גם תו"ח שם כו, א ואילך.

38) כי זהו עיקר החידוש ב„ושבתי בשלום אל בית אבי", וכפי שהוא בפשטות שה„שבתי" הוא מלמטה למעלה, מחרן לבית אביו. וראה תו"ח שם ש„ושבתי בשלום" הו"ע התשובה, שזהו"ע השלום מלמטה למעלה כמ"ש בתו"א שם. וראה לקו"ש חט"ו ע' 250 שזהו עיקר הכוונה בהעלי' שע"י הירידה בגלות. ע"ש.

39) פרשתנו לא, כד. וכן בדברי לבן ליעקב (שם, כט).

40) שם, מד.

פונעם מיטעלן רבי'ן איז פֿאראַן (בגי־לוי) די מעלה אויך פון צווייטן אופן איז שלום, „שלום מלמטה למעלה".

ו. וי"ל דעם ביאור אין דעם:

דער וואַרט „שלום" איז תוכנו מוכיח, אַז לכתחילה איז אַ מצב פון פירוד וניגוד (בפועל אַדער בכח עכ"פ), וואַס ווערט נתבטל און נתהפך צו אַ מצב הפכי דורך ענין ה„שלום" — עס ווערט שלום ואחדות צווישן די דיעות חלוקות ומנוגדות

— אויב ס'איז לכתחילה ניטאַ קיין פירוד וניגוד אַדער דיעות חלוקות האָט קיין אַרט ניט דער ענין ה„שלום".

וואַס דאָס איז אויך איינער פון די פירושים[41] אין פסוק „פדה בשלום נפשי גו' כי ברבים היו עמדי": „ברבים" באַצייכנט דיעות מנגדות (וואַס מצד דעם איז ניטאַ שלום ואחדות, נאָר פירוד ומחלוקת, „רבים"): און דער טעם אויף דעם וואַס די פדי' איז בדרך שלום („פדה בשלום נפשי") — איז וויל „ברבים היו עמדי": אויך די „רבים" (המנגדים) זיינען (ווערן) „עמדי" [ע"ד מאמר חז"ל[42] עה"פ, אַז אנשי אבשלום האָבן מתפלל געווען לנצחונו של דוד].

עפ"ז יש לבאר די שייכות פון „פדה בשלום נפשי" צו חסידות חב"ד דוקא:

אין תורת החסידות הכללית, וואו דער עיקר הדגשה איז אויף אמונה, איז ניט מתאים דער ענין פון „שלום" — ווייל אין אמונה איז מלכתחילה ניטאַ קיין אַרט אויף שתי (ועאכו"כ ריבוי) דיעות, אין אמונה לייכט דער אמת[43] אַן העלם כו', ביז אין אַן אופן פון אחדות פשוטה:

דער אויפטו פון חסידות חב"ד איז, אַז מ'טראַגט אַראָפּ די ענינים פון תורת החסידות אין דער וועלט פון שכל, וואַס איז, לכאורה, אַ דבר והיפוכו: ע"פ טבע איז דאָ אין שכל בני אדם ריבוי דיעות (אין דיעותיהן שוות[44]), שכל[45] גיט אַן אַרט אויף קוים חלוקים (ובמילא — מחלוקת); ועד"ז איז דער סדר פון דער־גרייכן אַ שכל, אַז מ'גייט דורך אַ קשיא והעלם כו' ביז מען פאַרשטייט ריכטיק די מסקנא[46] — און צוזאַמען דערמיט ווערן אַראָפּגעטראָגן אין שכל די ענינים פון פנימיות התורה ד„לית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת" — שכל נעמט די ענינים בלי קושיות[47] און בלי מחלוקת.

קומט אויס, אַז דורך תורת חסידות חב"ד איז מען ממשיך „שלום" אין דעם „רבים".

ז. אָבער דאָס גופא — צו ממשיך זיין „שלום" אין די „רבים" (און זיי זאָלן זיין „עמדי") — קען זיין אויף צוויי אופנים:

---

41) ראה אוה"ת (יהל אור) עה"פ (ע' רח). סה"מ תרנ"ט ע' קעו. סה"מ תרס"ה ע' שיב. סה"מ תש"ד ע' 141. ועוד.

42) ירושלמי סוטה פ"א סה"ח (ובקרבן העדה שם).

43) ושרש התיבות אחד הוא.

44) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א. ועוד.

45) גם שכל דקדושה, וכמחז"ל (מדרש תהלים יב, ז. וראה ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"א־ב) „שלא ניתנו דברי תורה חתוכין כו' אלא כו' מ"ט פנים כו'". ואלו ואלו דא"ח (עירובין יג, ב. ושו"נ).

46) וכמדובר כמ"פ שגם קס"ד וקושיא בתורה — תורה היא, ומחוייבים לברך לפני לימוד הקושיא (גם אם אין לומדים באותו הזמן התירוץ) ברכת התורה.

47) וי"ל כי הקושיות שישנן בלימוד פנימיות התורה הן מצד האדם הלומד ולא מצד התורה עצמה. — כידוע הצ"צ שגם בזהר כו' מצינו דיעות חלוקות וכן קשיות וכו'. ואכ"מ.

איין אופן איז — בדרך „מלמעלה למטה", אז מ'איז ממשיך דעם ענין האחדות אין דעם ארט פון ריבוי והתחלקות: און א צווייטער אופן — „שלום מלמטה למעלה", אז (מ'איז ניט בלויז ממשיך שלום ואחדות אין דעם ארט פון ריבוי, נאר) דער ענין השלום ווערט אויפגעטאן מצד דעם ריבוי („מטה") גופא — וואס כמובן, איז דאס א פיל גרעסערער חידוש, אז דער ריבוי גופא ווערט נתהפך לאחדות.

א דוגמא אויף די צוויי אופנים אין הלכה — פסק דין של סנהדרין:

א סנהדרין דארף האבן אן ענין פון „רבים" דוקא[48], וואס ע"פ טבע האט יעדער א באזונדער צוגאנג אין הבנה און דעת (אין דיעותיהן שוות), וואס דערפאר „אב ובנו הרב ותלמידו אין מונין להן אלא אחד"[49] — ווייל ווי־באלד זיי האבן מלכתחילה איין אופן ודרך אין שכל כו'[50] הייסט עס ניט אז זיי זיינען צוויי דיעות.

אבער לאידך, כדי צו פסק'נען דעם דין, מוזן די אלע פארשידענע דיעות קומען לידי אחדות און פסק'נען אויף איין אופן. און דאס ווערט אויפגעטאן דורכן כלל „אחרי רבים להטות"[51] ובאו־פן אז די דיינים פון מיעוט החולק מוזן מבטל זיין דעתם לדעת הרוב.

אבער אין דעם גופא זיינען דא צוויי אופנים (וכמבואר באחרונים[52]):

איין אופן איז, אז כאטש די דייני המיעוט מצד עצמם האלטן אנדערש, היות אבער זיי ווייסן אז תורה זאגט „אחרי רבים להטות", זיינען זיי מבטל דעתם מפני דעת הרוב — וואס אין דעם אופן, קומט די „אחדות" ניט מצד זייער דעת, נאר מצד דעם רוב ופס"ד התורה (אחרי רבים);

א צווייטער אופן איז, אז נאך דעם ווי מ'איז עומד למנין און מ'איז מכריע כדעת הרוב, ווערט עס נתהפך אלס פסק פון כל חברי סנהדרין, ווייל אלע זיינען (דערנאך) מסכים צו דעת הרוב: (וויסנדיק אז תורה זאגט „אחרי רבים להטות") זיי זיינען זיך מתבונן נאך אמאל אין דעם ענין כו' ביז אויך זייער דעת איז מסכים ומתהפך לדעת הרוב. וואס אין דעם אופן קומט דער „שלום" מצד די „רבים" גופא.

ח. דער ביאור הנ"ל אין די צוויי אופנים אין „שלום" — גיט אויך א הסברה אין דעם מנהג ישראל, אז ווען צוויי איידן באגעגענען זיך מיט שאילת שלום, זאגט דער ערשטער „שלום עליכם" און דער צווייטער ענטפערט: „עליכם שלום"[53].

---

48) להעיר ממרז"ל (מדרש תהלים עה"פ. וראה יפה מראה ועמודי ירושלים לירוש' סוטה שם) „כי ברבים היו עמדי אלו סנהדרין".

49) סנהדרין לו, סע"א. רמב"ם הל' סנהדרין פי"א ה"ז.

50) ראה רש"י סנהדרין שם ריש ע"ב.

51) משפטים כג, ב. וראה מדרש תהלים וירושלמי שבהערה 45.

52) בהבא לקמן — ראה צפע"נ כללי התוהמ"צ (ערך רוב ומיעוט. וש"נ). כללים שבסו"ס גט פשוט (להר"מ חביב) כלל א'. וראה לקו"ש חכ"א ע' 112 ואילך ובהערות 31, 33 שם. סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 727.

53) וכ"ה נוסח קידוש לבנה בסידורים [למרות שלשון הטור (או"ח סו"ס תכו. ובב"ח שם: כך הוא בנוסחאות מדוייקות), רמ"א (שם ס"ב) ועוד הוא — „שלום עליך"]. וראה לקוטי דיבורים ח"א ג, א. ס' השיחות תש"ג ע' 25.

וואס לכאורה איז ניט מובן: (א) פאר־וואס זאגט מען (אפילו צו א יחיד) „(שלום) עליכם" — ניט „עליך"[54] (ווי מ'גיעפינט אין גמרא[55] דער לשון „שלום עליך רבי (ומורי)")? (ב) פארוואס ענט־פערט דער צווייטער „עליכם שלום" — אין א פארקערטן סדר[56] לגבי ווי ס'זאגט דער פותח[57]?

וי"ל דעם ביאור בזה[58]: בשעת עס טרעפן זיך צוזאמען צוויי אידן, ווערט עס א מציאות של רבים (מיעוט רבים שנים[59]) וואס „אין דיעותיהן שוות" — און זייער עבודה באשטייט דאן אין אויפטאן אחדות אין דעם „רבים". און דערפאר זאגט מען „שלום עליכם" — אז מען דארף ממשיך זיין שלום ואחדות („שלום" איז שמו של הקב"ה[60], אחדות פשוטה) אין דעם „עליכם" (רבים).

אבער אין דער אחדות (צווישן די נפ־גשים) זיינען פארען צוויי שלבים[61]:

בשעת דער „פותח" זאגט „שלום עליכם" ווייס מען נאר אז ער איז מוכן אויף שלום, און עס פאדערט זיך אז אויך דער צווייטער זאל ענטפערן שלום: אויב אבער די עניית שלום ווען זיין מיטן זעלבן נוסח ווי דער פותח („שלום עליכם") — גיט עס אן ארט צו טראכטן, אז זיין עניית שלום קומט (ניט מצד אים, נאר) בלויז אלס הודאה ואישור צו דעם פותח בשלום: דעריבער איז ער משנה פון דעם פותח און זאגט „עליכם שלום" — להדגיש, אז ער איז ניט נאר „מסכים" צום צווייטנ'ס „שלום עליכם", נאר ער מצד עצמו וויל שלום.

און דאס איז אויך דער טעם החילוק אין דעם סדר הנוסח:

דער ערשטער זאגט „שלום עליכם" (דער „שלום" פארן „עליכם"), ווייל ער איז דער פותח בשלום, דער שלום קומט מצד אים, וואס ער „מאנט" אז עס זאל ווערן שלום צווישן „עליכם" (דער רבים) — „שלום מלמעלה למטה";

בשעת דער צווייטער ענטפערט שלום, וואס דערמיט טוט ער אויף אז דער שלום קומט (ניט נאר מצד דעם פותח, נאר) אויך מצד דעם עונה — זאגט ער „עליכם שלום". ווייל מיט זיין עניית שלום האט זיך אויפגעטאן דער חידוש, אז דער רבים גופא מאכט שלום (פון „עליכם" ווערט „שלום") — שלום מלמטה למעלה.

---

54) ובשער הכולל (פל"ג אות ז) מתרץ ע"פ דברי המט"מ (סקנ"ד. הובא בשו"ע אדה"ז או"ח סקפ"ט ס"ה) שאפילו יחיד המתפלל לעצמו אומר „ואמרו אמן" — כי הוא „להמלאכים המלוין את האדם כו'". וראה לקוטי מהרי"ח סדר ר"ח עוד תירוצים.

55) ברכות ג, א. ובריבוי מקומות. וראה לעיל הערה 53 הדיעות בנוסח קידוש לבנה.

56) ודלא כבברכות שם (ועוד) שגם החזרת שלום היא בלשון „שלום עליך".

57) ראה ס' טעמי מנהגים (בליקוטים שבסוף הספר אות לב־לג) — כמה טעמים ע"ז.

— וידועה ה„צחות" בזה, דמכיון שחבירו אומר „שלום עליכם" אומר אי׳פכא מסתברא (עליכם שלום)...

וע"פ המבואר לקמן בפנים מתורץ, שיש בצחות זו ענין טוב, שהעונה רוצה להוסיף על דברי הפותח. כדלקמן.

58) בהבא לקמן — להעיר מלקו"ת ראה (כו, ב). מאמרי אדה"ז — תק"ע (ס"ע קכח; ס"ע רי ואילך). ד"ה שלום עליכם באוה"ת פרשתנו (קצט, ב. אוה"ת סידור ע' שמ).

59) נסמן בלקו"ש שם ע' 111 הערה 21.

60) שבת י, ריש ע"ב.

61) עיין ספר השיחות שם ע"ד עבודת אברהם לגלות אשר „ער ב"ה איז אלץ, אלץ איז ער ב"ה" — שהם „ב' אופני היחוד" (סה"מ ה'ש"ת ריש ע' 141), היחוד מלמעלה למטה והיחוד מלמטלמ"ע (ראה ע"ד ב' אופנים אלו בלקו"ש חי"ח ע' 225 ואילך ובמקומות שנסמנו בהערה 71 שם).

ט. ע"פ כל הנ"ל וועט מען אויך פאַרשטיין (בדרך אפשר) בענינגו, די צוויי אופנים פון „פדה בשלום" — ביי אדמו"ר הזקן (חכמה) און ביי אדמו"ר האמצעי (בינה):

דאַס וואָס די תכונה פון שכל איז פאַרבונדן מיט „ריבוי" (כנ"ל סעיף ו) — איז (בעיקר) מצד „בינה", ד. ה. מצד דעם ריבוי פרטים (והתחלקות) פון דעם דבר שכל [וואָרום די התחלקות גיט אַן אַרט אויף חילוקי דיעות ומחלוקת; ועד"ז מצד ריבוי פרטים ווערן נולד קשיות וסתירות אין דעם ענין]:

משא"כ אין „חכמה" איז דער גילוי פון נקודת השכל וואָס איז העכער פון פרטים — ובמילא איז ניטאָ (אויף אַזוי־פיל) קיין אַרט אויף מחלוקת וקשיות כו'.

און דאַס איז דער חילוק אין דעם „שלום" וואָס ווערט אויפגעטאָן דורך חכמה אַדער דורך בינה:

בשעת עס לייכט די נקודת השכל (חכמה) — פילט מען אַז די אַלע קשיות אין דעם ענין זיינען בטל (כאָטש ער ווייס נאָך ניט ווי אַזוי זיי ווערן פאַר־ענטפערט). און דאַס איז דערפאַר ווייל די נקודת השכל איז דער „כלל" (און אמיתיות) פון דער סברא שכלית וואָס דורך אים ווערן פאַראייניגט אַלע פרטי השכל. קומט אויס, אַז (אויף) דורך „חכמה" ווערט אויפגעטאָן אַ „שלום" אין די פרטי השכל („רבים") — אַבער דער „שלום" קומט (ניט מצד די פרטי השכל (ריבוי) גופא, נאָר) מצד דער נקודת השכל, „שלום מלמעלה למטה";

משא"כ אין בינה ווערט אויפגעטאָן אַז יעדער ענין פרטי שבשכל מצד עצמו איז ביי אים מוסבר, אַזוי, אַז דער „שלום" (אין דעם דבר שכל) ווערט גע־שאַפן מצד דעם ריבוי (פרטים) גופא — „שלום מלמטה למעלה".

ועד"ז איז בנוגע גילוי תורת החסידות — שענינה „פדה בשלום", באופן של שלום ומנוחה (ד„ליט תמן לא קשיא כו'") כנ"ל:

אין דעם גילוי פון תורת החסידות שע"י אדמו"ר הזקן — איז אַן אופן פון „חכמה" — איז דער „שלום" בדרך מלמעלה למטה;

און דער „פדה בשלום" וואָס האָט זיך אויפגעטאָן דורך גילוי החסידות של אדמו"ר האמצעי, בדרך הבנה והשגה דבינה — איז אַ „שלום מלמטה למעלה", אַז די כלי הבנה והשגה של המטה באַ־נעמען און זיינען תופס די ענינים פון פנימיות התורה, וואָס דורך דעם ווערט דער ריבוי פון שכל גופא נתאחד ונתהפך אין אַן ענין פון „פדה בשלום".

(משיחות יו"ד כסלו תשד"מ, תשמ"ה; ד"ה ושבתי בשלום תשל"ח)

---

*) המאמר בשלימותו נדפס בסה"מ מלוקט ח"ב ע' קנז. המו"ל.